

Könyvtár és személyiség

Minden intézményes csoportosulásnak és minden személyiségnek a múltban is volt házi könyvtára. Begyűjtő köreiket, sajátos szerkezetüket természetesen áttörte, átfogta a demokratikus haladással járó közkönyvtárrendszer, de a kisköri és magánjellegű könyvtáralakítások egyáltalán nem szűntek meg, legfeljebb bizonyos — ösztönös vagy tudatos — viszonylatba kerülnek a helyi és országos összefüggésben mindent tároló állami bibliotékákkal. Ha tehát közelebről társadalmi magyarázatot akarunk adni házi használatú kiskönyvtárainknak, szükségképpen eljutunk személyiség és kisközösség jellegzetes tájékozódási forrásaihoz. Azt az esetet ugyanis, amikor a véletlenség, az üzlet vagy a hozzánemértés cél nélkül halmoz könyvet könyv mellé („ömlesztés“-nek mondjuk ezt, s nem egy könyvtár tragédiája), éppen úgy mellőzhetjük beszélgetésünk köréből, mint valami elmekörtani megnyilvánulást épp tehetségvizsgálat közben.

A jó magánkönyvtár értelme nem a gyűjtő-hobby (ahogyan vannak bélyegyűjtők vagy autogramvadászok, hogyné volnának különleges könyvhalmozók is), az igazi magánkönyvtár mindenkor tulajdonosának érdeklődési iránya, egyéniségének szakmai alakulása, baráti tájékozódásának, problémaviselésének változása és mélyülése szerint rétegződik, bővül s rögződik jellegzetes személyiség-vallomássá. Mintegy folytatása, kiegészítő része egy-egy agybeli gondolatrendszernek, arcélnak, pályatvnek. Ezért gondolozza külön minden valamirevaló közkönyvtár is a ráeső örökségeket, világért sem keverve össze a sajátos egyéni összetételű más lelki rendszerek, személyi csoportosítások hagyatékával. Külön őrizzük és tanulmányozzuk ma is Teleki Sámuel vagy Bölöni Farkas Sándor házi könyvgyűjteményét, kibányászatlan dokumentáció még a Korunk nagy szerkesztőjének ismeretéhez a családi Gaál Gábor-könyvtár, együtt kell megőriznünk Jancsó Elemér könyveit, s a szatmári városi könyvtárat is idejében figyelmeztetnünk kell, hogy a birtokába jutott híres Kölcsey-könyvtár anyaga (mely az írói hagyatékából egy iskola-fejlődés történelmi gazdagodásával hatvanezres különegységgé kristályosodott) nemcsak vagyont érő darabjaiban*, hanem egészében is irodalomtörténeti érték.

Igazán nem akarok alsóbbrendűségi szorongásokat kiváltani nagy példák sorolásával. Minden értelmiségi dolgozónak (s ide tartozik ma a magára adó szakmunkás is) kialakul a megfelelő otthoni könyvtára, ha szigorú

* Arisztophanész Comedia novája (Velence, 1495), egy 1608-as Machiavelli-kiadás, Köleséri Sámuel Arany almája (Debrecen, 1673), Merliano Ambrosio Theatrum politicuma (Köln 1691) első belenyúlásra kiemelhető az inasiskola raktárhelyiségébe hordott könyvhalmazból.

logikával azt szerzi be és őrzi meg, ami pályájához szükséges, érdeklődését kielégíti, tudatos társadalmi szerepét alátámasztja. A felelősség, a foglalkozás, a népszolgálat követelményei szerint egyre bővülnek az olvasmányi követelmények, egy jó házi könyvtár azonban mindig benső összefüggésben marad a személyiséggel, mintegy annak öntörvénye szerint fejlődik. Felesleges polcra rakni egyszeri olvasásra való, soha többé nem kellő anyagot, csak helyet foglal el, s esetleg mástól von el értékes információkat. Ezzel azt is megmondtam, hogy a házi könyvtár eszményi esetben csak kézi könyvtár, már abból a megfontolásból is, hogy szükség esetén eligazít a közkönyvtárak igénybevétele felé. Közkönyvtárba küldenék minden olyan művet, melyet gazdája nem használ. Nem való a házi anyagba olyan mammutsorozat, ritkaság, sokszor idegen nyelvű mű, mely a tulajdonos számára semmiképpen sem komoly szükséglet. Valahogy úgy képzelem el, hogy saját könyvtárát ki-ki csak kiindul pontnak, garádicsnak, bevezetőnek tekintse a munkájához nélkülözhetetlen nagykönyvtári kutató munka felé. Szótárak, lexikonok, átfogó történeti munkák azért jók házi használatban is, mert a Nachschlagebuch (utánanézésre való könyv) szerepét töltik be további tájékozódás céljából.

Az elmondottak szellemében vagyok a gáttalan könyvkölcsönzések ellenébe. A nagykönyvtárban — közkönyvtárban, akadémiai és egyetemi könyvtárban — mindennek ott kell lennie, tehát annak is, amit én idehaza gyűjtök magam köré, ott mindenki mindent megtalál (pontosabban: találjon meg); ami azonban nálam állott össze gyűjteménnyé, az az én agyrendszerem függvénye, az én mindennapi lélegzésem, gondolataim materializációja, munkaeszközöm, benső láncreakcióim variatúrája. Ezt ne szakítsa meg senki, ha csak vendégként bele nem telepszik, mintegy velem lépve eszmecserébe. Ilyenkor még feketével is megkínálom. Szigorúságomnak egyik oka az is, hogy nagyon sok könyvemet dedikálta szerző, s nem egy ilyen ajánlott munka elvesztését siratom már. Ráadásul: szimultán olvasó és író vagyok, vagyis egy-egy cikk ellenőrzéséhez tíz-húsz forrást is megmozgatok. Nem mondom, helyesen tesszük (különösen vidéken), ha külön könyvtári részleget teremtünk a többoldalú baráti kölcsönforgalom számára is, különösen folyóiratok tekintetében, kialakítva ezzel házi könyvtáraink meghittebb együlttelését. Míg feledhetetlen számomra az 1944-es könyvcseré Benedek Marcellal Kisbácson és Vargyas között.

Házi könyvtárammal úgy vagyok, hogy újságtírói, szerkesztői, tanári pályám, közírói fejlődésem és munkám szerint kortörténeti rétegződéssel alakultak ki irodalmi, irodalomtörténeti, helytörténeti, szociológiai és ideológiai részletei, bő az Ady- és Móricz-irodalmam, érdeklődésem és harcaim szerint színes a népi, szociográfiai anyag, van csehszlovákiai gyűjteményem, s itthonról eleve el tudok igazodni minden olyan kérdésben, melynek tanulmányozására — főleg a romániai magyarság ötvenéves múltjával kapcsolatban — az egyetemi könyvtárba elindulok. De már a művészettörténeti részt kiemelte mérnök fiam, aki külön építészeti házi könyvtár alapításába kezdett, s ami színdarab akadt nálam, átvándorolt másik fiam, a volt színi növendék új kézikönyvtárába, mely egyéni beszerzéseivel korszerű színház-történeti és rendezői válogatássá bővült. Szükség szerint most egymás könyvtáraiba járunk feketére.

Ami pedig a személyiség-könyvtárakra áll, az érvényes az intézmények, kutatóállomások, tanszékek, szűkebb munkakörök esetére is. Egy iskola, egy

üzem könyvtára sem közkönyvtár, hanem a maga sajátos szűkségeit szerint fejlődik, zárt láncolatban. Itt már a szakfolyóiratokra és a részletekbe menő dokumentációkra is szükség van, e szeűbber könyvtárak különleges feladata a gyorsan elévűűb könyvkultúránál dinamikusabb, időszerűbb, mai viszonyaink között gyorsabban informáló folyóiratkultúra tárolása. Itt már nem egyetlen agy gondolati hálózatról van szó, hanem a kisközösség ősszértelméről, közgondolkozásáról, egyűűtes célirányáról. A jó szakkönyvtáros (maga is szakember) az érdekelte munkaegyűűtes feladataiban járatos, ennek megfelelően gyarapítja az állományt s készíti el tematikai kimutatásait, cikk-regisztereit, tárgymutatóit az érdeklődési szférák és pályavonulatok szerint. A ráutalás a további, még teljesebb tájékozódást nyűűjtő közkönyvtárrendszer felé itt is helyénvaló: előre kidolgozott s mindenkor rendelkezésre álló könyvészeti lajstromok formájában. Egy-egy ilyen szakkönyvtárnak — például egy-egy tanszék vagy egyesűűlet gyűűteményének — felelőtlen beolvasztása a nagykönyvtárakba nemegyszer okozott már jóvátéhetetlen károkat, ma azonban szerencsére a könyvtárak szakosítása felé tartunk, és a darab szerinti besorolások veszedelme eiűűlt.

Egyén, kisközösség, nagyközösség szerepkörei szerint tagolódnak a könyvtárak is, akárcsak a társadalmi mozgásszférák, nem elég tehát, ha érdeklődésűűnk a könyvtárak iránt szűűken vett „könyvészeti“ gond. Felelősségűűnk legyen árnyaltabb: egyfelől minden személyiség és munkaegyűűtes sajátos könyvtáralapítását segítűűk elő, másfelől törekedűűnk a közkönyvtári szolgálatai tökéleteségére.

Balogh Edgár

Holtig tartó szerelem

Mikor is kezdődhetett? Hogy az első ember beleszeretett az első könyvbe. Nem a szerzőjébe, nem a tartalmába, hanem a Könyvbe. Ebbe a minden csodák legcsodálatosabbjába. Emberek és gondolatok halhatatlanságának megőrzőjébe.

Persze, az iűűlésesen megkopott bőrkötésbe is bele lehet szeretni. Olyan könyvbe is bele lehet szeretni, amelyet a tulajdonosa soha el nem olvasott. Perverzitás lenne ez? Aligha. Attól a pillanattól fogva, amikor érzelmi viszonyba kerülűűnk nem csupán a rögzítette gondolattal, valakinek a rögzítette mondanivalójával, mondókájával, ha úgy tetszik, hanem a mondandó rögzítőjével is, már létrejött annak lehetősége, hogy a tartalmazót elvállasszuk a tartalmától, és őnmagáért, a funkciójáért szeressűűk. Amikor pedig a tetzesűűs köntösét feltaláluk, attól kezdve már ebbe is belehabarodhattunk. Hiszen a kötés a könyvet jelképezi, a könyv pedig a táblái között esetleg csak megsejtette szépséget és igazságot. Hogy ezek a dolgok mennyire ősszefűűggenek, arra egyetlen kiagyalt példát hoznék fel. Adj a könyvbarát kezébe egy szemlátomást több százéves könyvet. Attól, hogy egy számára teljesen ismeretlen nyelven nyomtatták, még értetlenűűll is kellő áhitattal fog belelapozni. De ha minden oldala makulátlan hófehér, amilyennek egyes mutatóvány-példányokat kötnek be a nyomdák, teljes kiábrándultsággal teszi le. De hiszen egyik esetben sem szólte hozzá a könyv — ám az egyikben legalább szólte. Ime, hogy a funkció hiánya mint oszlatja el a kölcsön iránti vonzal-

mat, amelyről kiderül, hogy csak látszólag felületes. Nem olvasó, ritkán olvasó könyvbolondot el tudok képzelni, de írástudatlant soha.

Ennek a veszélyét nem nehéz füllöncsipni. A könyv illúziót kelt, a bölcsesség és a gyönyörűség illúzióját, amelyet — jól tudjuk — nem minden esetben igazol a tartalma. De ez is csak azt jelenti, hogy vannak élősködő könyvek, és hogy van min élősködniük...

Ennyi általános locogás után hadd térjek már rá arra a bizonyos múlt századbeli Kun Dánielre, aki antikvárius lévén, annyira szerette a könyveit, hogy ha valaki egy-egy kedvesebb darab ára iránt érdeklődött, könnyes szemmel rimázkodott, ne fosszák meg tőle. A vevők között már híre is ment ennek a bolondériájának: ilyen esetben egyszerűen ellopták tőle a könyvet, és postán küldték meg saját becslésük szerinti árát.

Ezzel már helyben is volnánk, méghozzá a legrokonszenvesebb helyen, az antikváriumban. Amely abban különbözik a nyilván előkelőbb világkönyvtáraktól, hogy itt szabad préda vár a látogatóra, a könyvkereskedéstől pedig abban, hogy a ritka kincsre bukkanás ígéretével kecsegtet. Aki nem nyit be az útjában álló antikváriumba, az nem szereti igazán a könyvet. Aligha tudnám megmondani, hogy ezt vagy amazt a könyvemet melyik könyvesboltban vásároltam. De hogy melyik antikváriumban, azt igen. Az az antikvárium például már rég nincs meg, amelyben egy Amstelodamban nyomott Károli Gáspárt találtam egyszer — s már ez sincsen meg rég, oda kellett adnom Bölöni Gyuri bácsinak, mert az utolsó lapjára fel volt jegyezve, hogy a múlt század elején melyik esztendőben, melyik hó hanyadikán született „a kitsin fiam Bölöni György“, akiben Gyuri bácsi valamely őst sejtette. Noha azt az öt rhénusi forintot már nem kaphatta meg, amellyel valami Balogh vagy Balázs tartozott a családnak, s följegyezték ugyanoda.

Az arra érdemes vendégnek mindig megmutatom a Bécsi Magyar Kurirnak azt a fél évfolyamát, amelyben eredeti tudósításokat olvashat Roberts-pierre (sic!) múlt heti beszédéről, vagy egy másik fél évfolyamot, az Életképekét első közlésű Petőfi-versekkel. Vagy azt a Berzsenyimet, amelynek még Helmecki M. a' TT. 's Bölcselked. Doct. írta előljáró beszédként értekezését az úgy nevezett Újításokról a' Nyelvb. Vagy Valois de la Motte grófnő, Mária Antónia nevezetes nyakéktolvajának emlékiratait, amelyeknek egy londoni német fordítása van a birtokomban 1789-ből, s ha nem hamisítvány (Csehi Gyula nézte annak), akkor bizony ritka példány, hiszen Paul Barras, a direktórium tagja már mintegy 140 esztendővel ezelőtt megírta, hogy a francia király az egész francia kiadást fölvásárolta és elégettette, s hogy már akkor alig néhány német példány forgott közkezen...

Szeretjük a könyvet, a rongyosat is, ha olyan a tartalma, és a díszkötésűt, még ha történetesen gyöngécske is, elnézzük neki, mert a nyomdászt is szeretjük, meg a grafikust, meg a könyvkötőt. Ilyenkor arra is gondolhatunk, hogy szegény nyomdász nem tehet róla, nem élt Heltai Gáspár idejében, mert amilyen gonddal és szeretettel kinyomta a díszes albumot, talán jobban is meg tudta volna írni, ha hagyják, ha a munka megosztása, tagolódása nem lett volna olyan parancsoló ütemű. Szeretjük a könyvet, tiszta és holtig tartó szerelemmel, a legtisztábbal minden szerelmek közül.

Megsimogatnók-e valaha is, ha nem éreznők eleven, ugyancsak érző lénynek?

Majtényi Erik

Csalnak a reprók, de szeretjük őket

A Skirák, a drága, szép, szélehozza egyforma kötésű könyvek egyike — telített színű reprodukciókkal — Fra Angelico száz festménye van a kezemben egyszerre. Megnézhetem, átnézhetem az életművet előre és visszafelé, de melyik Skira tudja felidézni azt a döbbenetet, amelyet a firenzei San Marco kolostor lépcsőin felmenve a folyosó faláról teljesen váratlanul feltűnő Angyal üdvözet idéz elő?

A Mona Lisát reprodukálták minden elképzelhető technikával, láttam rézkarcban és acélmetszetben, heliogravúrral és legmodernebb színes reprodukciós technikával sokszorosítva. Azt hittem, ismerem valamennyire. Ebben a hitben írtam róla, és beszéltem, bizony nyilvánosan is. Mikor végül ott álltam előtte, a Valódi előtt, meglepődtem: hát ez ilyen hosszúka? Nem a szín, nem a tónus, hanem a kép méretaránya különbözött attól, ami bennem élt. A látszólag legegyszerűbb, legkönnyebben visszaadható dolog. Csalnak a reprodukciók, de szépek, és szeretjük őket.

Szeretjük őket, mert képet adnak a képről, a szoborról, a városról, mely fantáziánkkal csiszolva, alakítva élő és igaz, míg meg nem halunk — vagy találkozunk az eredetivel.

Akár többet, akár kevesebbet, de mindig mást ad a reprodukció. Giorione Alvó Vénusza három különböző kiadó művészettörténetében háromféleképpen fest. Vigaszul szolgálhat, hogy a drezdai képtárban függő eredetihez mindhárom hasonlít. Az album, a monográfia, bár fogalmat ad, horizontot tágit, kicsit öncél is. Elválva az eredetitől — gyakran saját magában hordja az értékét, mint egy bravúros, de hűtlen átköltés.

Paradoxon, ám az is előfordul, hogy többet ad az eredetnél.

Ott van a polcaimon tucatnyi folyóméteren a Musée imaginaire, mindannak, de legalább jó részének a képe és leírása, amit emberek, magányos zsenik, népek építettek, faragtak vagy festettek, amit civilizációk hagytak maguk után. „Mélységesen mély a múltnak kútja”, leszállhatok belé, a könyvek a lépcsőim. Sok köztük az ingatag.

A „tükör-könyvek”: létrejön egy-egy könyv, mint a kristály vagy gyöngyszem; gondolatmag köré alakul lassan, talán egy élet alatt, majd fényleni kezd. A fényt visszaveri egy másik könyv, megsokszorozza vagy elhomályosítja. Ezt ismét másik, és így tovább a csalfa végtelenségig, mint a szembenálló tükrök. Lassanként a kiindulópont kevésbé lesz érdekes, mint a hozzá fűződő irodalom. Ez viszont bizonyos bibliofileknek gyűjtési alanyul szolgálhat.

Mert a könyvet nemcsak dicsérni és szidni, hanem olvasni, sőt gyűjteni is lehet. Van, aki e műveletek közül csak az egyiket vagy másikat végzi. A gyűjtés nem a legutolsó élvezet azok közül, amelyeket a könyv nyújthat. Gyűjteni a legkülönbözőbb indítékokból lehet; gyakran maga a gyűjtő sem fogalmazta meg magának. Ezek között lehet olyan, többé-kevésbé mágikus elképzelés, hogy „ha bírom a könyvet, bírom a tartalmát is”. Legalább egy kicsit, mint ahogy az elemista gyerek, ha már nem tanult, legalább éjszaka párnája alá teszi a könyvet, hogy másnapra tudja a leckét. Jőmagam is több könyvet szedtem össze eddig, mint amennyit egy normális szabású emberélet alatt el lehet olvasni. De azért — ki tudja, miben bízva — továbbra is hordogatom haza őket. Hiszen Salamon királynak állítólag nyolcszáz felesége volt, és semmiféle megbízható adat nincs arra, hogy mindegyikkel

közelebről is megismerkedett volna. *Habent sua fata libelli* — mondja a régi jó közhely. A könyvnek azonban nemcsak sorsa van, hanem lelke, sőt teste is. Van, amelyiknek nemcsak a lelkét szeretem, hanem a testét is. Az 1682-es *Vulgata* — amelyet egyetlen hadizsákmányként hoztam hetedhét országon keresztül haza abból a háborúból, melynek szele szétfújta addig gyűjtött könyveim jó részét — gyémántbetűi szép tiszta nyomásán kívül fatáblára vont pergamen kötésével, ahányszor kézbe veszem, olvasás közben taktilis élvezetekkel is szolgál.

Hasonló örömeket ad az Elsevierek *Republica* sorozatának csodálatos formátuma, pergamenkötése.

Az erdélyi könyvkiadás egyik díszé Gy. Szabó Béla *Liber miseroruma*. Szomorú címe és nyomasztó tartalma mellett még mindig örömet ad annak, aki kezébe veszi, akárcsak a másik művész-könyv, az Atila királról ének, melyet Kós Károly írt, illusztrált, szedett és nyomtatott remekbe. Ha az ember érdeklődik Shakespeare iránt, néhány évi utánajárással megszerzi a klaszszikus magyar fordításokat és az újabbakat is hét kötetben; élvezet összevetni a Shakespeare összes művei egykötetes angol kiadásának szövegével. Mellettük rangosan áll a Val Munteanu tervezte és illusztrálta, a költő négy-századik születésnapjára megjelentetett angol-román, kétnyelvű válogatás. Kiállításában jóval szerényebb a Meridiane kiadó művészeti sorozata, de igényes válogatása és praktikus, kellemes formátuma miatt sokan gyűjtik.

Mert a formátum is sokat számít. Mégiscsak más az, ha az ember villanyfénynél folio-formátumban lapozza Dantét, olyan kiadásban, melyben csak a főszöveget magyarázó kommentárok szedettek kis betűvel. A laponként néhány soros főszöveg pedig egészen nagy betűvel van nyomva. Ulrico Hoepli az 1921-es Dante-évforduló alkalmából gondoskodott egy mellényzsebbe tehető Dante-kiadásról is. Ugyanebben az évben adta ki Kner Izidor könyvnyomtató, Gyomán, Giovanni Boccaccio Dante-dicséretét. Ha az embernek szerencséje van, akkor éppen egy olyan példányt lapozgat, amelyben a néhai tulajdonos román anyanyelvén írta be, hogy olvasta ezt a könyvet. És van még egy másik fajta könyv, a *livre de chevet*, a kedvenc könyv, amit az ember valahol az ágy fejénél helyez el. Karinty vagy Thomas Mann. Mikor már csend van, és mindenki alszik, akkor lehet legtisztábban érteni a könyvek beszédét, éjszakáról éjszakára folytatni a hangtalan dialógust.

Ditrói Ervin

A zenei könyv hasznáról

Zenei írás mindaz, ami a zenét dallam helyett „prózában” magyarázza. E magyarázat szempontja lehet természettudományos, szociológiai, muzikológiai, irodalmi, esztétikai; ide tartozik tehát a zenei szakkönyvektől a regényes életrajzig minden. A kérdés nem is az, hogy mi a zenei könyv, hanem hogy kell-e egyáltalán.

A hallási élmény a látási élmény részletgazdagságához képest szegényesebb, de ugyanakkor általánosabb és elvontabb. Ennek az élménynek a szubjektívációjára, majd stilizált reobjektívációjára való törekvés úgynevezett hangzásbeli képszerűséget teremt, vagyis a hangzásélmény — jelen esetben a művészi hangzás — vizuálisan ábrázolható jelentés-szerkezetként mutatkozik. A zenei hangzás tehát, mint időben és (virtuális) térben való mozgás-

folyamat, rendelkezik bizonyos fajta vizualitással. Arisztózenosz szerint két dologból áll a zene megértése: „érzékelésből és emlékezésből. Érezni a keletkezőt kell, emlékezni pedig a megtörténtre“. A zenei mozgásfolyamat konkrét időben való folytonos keletkezés és elmúltság. Az emlékezés állandó összevetés, a zenei funkciók időben és térben, vagyis ritmikában és hangmagasságban való összehasonlítása. A hang magassága és időtartama csak az öt megelőző és követő hang értelmében kap meghatározott funkciót, ez pedig dallamvonalként, illetve harmóniasikként jelentkezik a tudatban egy térszerű zenei építmény képzetében. A hallás éppen a hangzás állandó felülvizsgálatával osztja (periodizálja, vagyis ritmizálja) a zenei mozgásfolyamat idejét, és ezzel egyéni élménnyé avatja.

A zene különössége éppen az egyéni hallásokban történő folytonos összevetésben jut kifejezésre. Ezért lényegének a megértése, valamint művészeti terméként való „fogyasztása“ az alkotó, előadó és hallgató részéről állandó jelenlétet, erőfeszítést igénylő részvételt jelent. Nem közvetíthető papíron — a kottaanyagtól eltekintve, ami a zenei hang lehetősége —, szóban; ahogyan Jagamas János egyik előadásában megfogalmazta: a zenét szavakkal csak körülírni lehet, kifejezni nem. Le lehet írni azt a fizikai — ha úgy tetszik: technikai — folyamatot, amely egy adott műalkotás létrejöttét, illetve újraalkotását, bemutatását feltételezi, de a kifejezett tartalmat csak érzékelteni lehet, és azt is pontatlanul. Nyilván, ha megfogalmazható volna, nem lenne szükség magára a zenére. Ahogyan az irodalom mai formájának elsődleges létezési módja az írásbeliség, és csak másodsorban a szóbeliség (az is csak versnél), úgy a zene ennek negatívja: elsősorban hangzó, és csak másodsorban írott művészet. Ahhoz, hogy valaki egy írott kottaképet „szárazon“ élvezni tudjon, előzetes hangzáskultúrára, kifinomult belső hallásra van szüksége.

A zenei alapismeretek elsajátításához persze bőséges szóbeli és írásbeli magyarázat szükséges. Az erre vonatkozó szakkönyvek — valamint a népszerűsítő kiadványok — szükségessége kétségtelen. Esztétikai értelmezésben azonban, bizonyos technikai (értsd: dallami, ritmikai, harmóniai, formai) elemeknek, fordulatoknak — többé-kevésbé önkényesen — meghatározott jelentéstartalmat tulajdonítva, már egy sajátos jelrendszer használatos. És erre a jelrendszerre nemcsak a legkortársabb zenemű előtt esetleg tanácstalanul álldogáló műtésznek lehet szüksége, hanem mindazoknak, akiknek a zene megértése folyamán el kell sajátítaniuk valamilyen módszert. Pontosan ez a zenei gondolkodásmód teszi például Lendvai Ernő könyveit olyan hatásossá. Bartók zenei világképéről írott három könyve, valamint Toscanini Beethoven-interpretációjáról szóló munkája olyan lehetőségeket tár fel a zeneesztétikában, melyek lehetővé teszik a „szűk“ zenei tárgyon túlmutató esztétikai rendszer kidolgozását is. Az eddigi esztétikák próbaköve amúgy is a zene volt; ez esetben a zeneesztétika módszerét lehetne kiterjeszteni. E könyvekben arról a zenetörténeti pillanatról van szó, melyben az addig összebékíthetetlennek vélt két alkotási mód szimultán van jelen egy nagy életműben. És mint kiderül, nemcsak a bartóki életműben, hanem... és itt következik a magyarázat.

Mert magyarázatra szükség van. Főként, ha az ember nem hisz a flúlének.

Balla Zsófia

Könyvművészet és képzőművészet

Talán egy képzeletbeli interjú-kérdéssel jelezhetnénk leghívebben könyv és képzőművész összetartozását: „Milyen érzés a grafikus számára műveivel rendszeresen az olvasóközönség elé állni?” Mert egy izzig-vérig könyvgrafikusnak állandó tárlat-lehetőséget jelent a könyvkiadás. Ha pedig egyúttal az ideális könyvgrafikus fogalmát is tisztázni szeretnők, úgy a változatos feladatok sokszínű megoldására képes alkotóról ejtenénk szót. Hiszen a könyvkiadók „műsorán” régi és új művek egyaránt szerepelnek, a műfajok egész sora váltakozik, így a könyvek küllemének megjelenítése szintén sokszólamúságot igényel. Ha a könyvkiadók változatoság-igénye mellett a sajátos stílusjegyekre való törekvést is hangsúlyozzuk, akkor máris körvonalazódott a képzőművészet feladatköre a könyvkiadásban.

Hogy a könyvgrafika stílusváltozásai milyen érzékenyen reagálnak a képzőművészetek általános stílustörekvéseire, azt lépésről lépésre nyomon követhetjük, a szecesszió gazdagon áradó ornamentikájától az „izmusok” jelentkezéséig és a népművészeti értékek motívumtárának felhasználásáig. Ezzel párhuzamosan nyernek polgárjogot a csak tipográfiai eszközökkel megoldott, puritán egyszerűségükkel ható borítólapok, hogy azután újra a festőbb, színesebb grafika váljék uralkodóvá. A hullámművészetnek ma is tanúi vagyunk, terveinket a többrányú keresés jellemzi. Hazai könyvtermésünk — stílusban és színvonalban egyaránt — a lehető legváltozatosabb. Ebbe a körképbe szorosan illeszkedik a Kriterion-könyvek arculata, a díjazott könyvektől a kevés dícséretet érdemlő megoldásokig.

Paradoxális helyzet, de tény: szép könyv helyett csak szép borítóra és szöveggépre futja kiadónk kelléktárából. Furcsa a megállapítás, hiszen minden védőlap egy-egy könyvet takar, és az illusztrációk szöveget kísérnek. Miért ez az elkülönülés? Azért, mert minden egyéb, ami egy szép könyv tartozéka (igényes kötés, változatos tipográfia, gondos nyomás), minden esetben elmaradt a tetszetős külső mögött. Az elmondottakból következik, hogy szívesebben nyilatkozik a művészeti szerkesztő a sikerült védőlapokról, szövegekői rajzokról, mint a technikai szerkesztőség és a nyomdák szelmalomharcáról. Sok szép könyvgrafikai feladat megoldása során állandósult kiadónk kapcsolata a művészmunkatársak egy csoportjával. Mondanunk sem kell, magasabb osztályzatra azok jogosultak, akik nem csupán kereseti forrást látnak a megbízatásban, hanem nemes hivatásnak tekintik a könyvtervezést. Sem a kiadó, sem az olvasó szempontjából nem közömbös, hogy a művészeti szerkesztőnek „alkatrész”-ként szállított rajzból kell-e a borítót megterveznie, vagy egszemes stílusban befejezett grafikai alkotást illeszthet a maga helyére. A „mellékjövdelem”-ért vállalt könyvgrafika súlyos következmények okozója lehet: sok esetben tájékozatlanságot tiltkröz az itthon és külföldön már elért vagy éppen túlhaladott színvonal ismerete terén, ugyanakkor újabb és újabb megoldások keresésére sem ösztönöz.

A szöveggépek tekintetében — bár aránylag keveset közlünk köteteinkben — már megnyugtatóbb a helyzet. Talán az önálló képgrafika készítéséhez szokott alkotóink bátrabban, otthonosabban mozognak ezen a területen. Bizonyításul elég a Szarvasokká vált fiúk, a Don Quijote, a Homokóra illusztrációra gondolni, de a felsorolást folytathatnók a Két koldusdiákkal és sikerült meseillusztrációkkal.

Örvendetes tény, hogy az utóbbi időben sajtó és más hírközlési eszközök egyre többet hangoztatják a szép könyv iránti igény növekedését. Nem szorul bizonyításra, hogy esztétikai tömegnevelő ereje szinte felbecsülhetetlen. Ahhoz azonban, hogy feladatát méltóképpen teljesíthesse, a legtehetségesebb alkotóművészek szívvel és lélekkel végzett, odaadó munkája szükséges.

Deák Ferenc

Könyvtervezés és nyomdatechnika

Korunk civilizációja természetesen a nyomdaiparban is érezteti hatását. A mai nyugdíjas nyomdász inas korában még mint az egyik legtípusosabb kézműves mesterséget tanulta a betűszedést és könyvkötést. A többi iparág fejlődésével párhuzamosan a nyomdaipar is nagy léptekkel halad előre. A kézi szedést helyettesítette a gépi szedés, nagymértékben fejlődött és automatizálódott a magasnyomás, sokat fejlődött és előtérbe került az ofszetnyomás (már napilapok is készülnek ofszet-eljárással), s a könyvkötés területén szintén egyre több munkafolyamatot gépesítenek. A könyv egyre inkább ipari termék lett, akárcsak a cserép, a téglá vagy bármelyik közhasználati cikk.

A könyv előállításának módosulása természetesen kihat a kész könyvre. Ha egymás mellé helyezünk egy nem is olyan régi — csak e század eleji — és egy napjainkban készült könyvet, lényeges különbségeket láthatunk tipográfiájában, nyomásában, a kötésmunka és a felhasznált anyagok tekintetében. Talán a legszembetűnőbb jelenség az egyszerűsödés. Ez az egyszerűsödés már-már a sablonosság határát súrolja. S a könyvgyűjtők és az olvasók egyre szélesedő tábora joggal kifogásolhatja a „szép könyv” hiányát. Joggal, hiszen a technikai feltételek egyre tökéletesednek, kezdve a felhasznált anyagok előállításától a könyv gyártásáig, és e fejlődési folyamat természetes velejárója kellene hogy legyen a nálunk és ma előállított szép könyv.

Biztos, hogy a mai modern nyomdaipari körülmények között is lehet szép könyvet előállítani. A műszaki feltételek adva vannak, s mégis nagyon sok a gyenge minőségű anyagból készült, rosszul nyomtatott és gyengén reprodukált képanyagot tartalmazó könyv. A hibák okait keresve elsősorban a szakemberek hiányára kell rámutatnunk. A régebbi nyomdaipari berendezések megvoltak a maguk szakemberei is. Az új műszaki feltételek új szakembereket kívánnak, s ezek képzése elmaradt a technológiai fejlődés gyors üteme mögött. A szakemberek képzése lassúbb folyamat, s úgy érezzük, hogy az illetékesek nem fordítanak erre kellő gondot. Csak egy tényről említsünk: az utóbbi években hazánkban egész sor lap és folyóirat indult; a könyvigény napról napra nagyobb; az igények kielégítésére az új technikát is biztosítja államunk; a szakemberek nevelése viszont egyre nehezebben oldható meg.

Ugyancsak sok gondot okoz a könyvtervezőknek a felhasználandó anyagok választékának hiánya. A nyomdaipar mai anyagellátási körülményei között nagyon nehéz például egy többéves sorozat tervezése, mert az anyagellátás folyamatossága és rendszeressége nincs kellőképpen biztosítva. Hasonló nehézséget okoz a választék hiánya a betűanyag tekintetében. Lényegében

ugyanazzal a két-három betűfajtaival szedetjük minden könyvünket. Szinte tarthatatlan állapot például az, hogy nyomdáinkban nincs egyetlen olyan betűfajta sem, amelyből a 6 pontos nagyságtól a 48 pontos nagyságig minden fokozat és változat megjelenne.

Egy rövid jegyzet keretében lehetetlen e kérdések részletes elemzése; horderejük is oly jelentős, hogy országos szinten kellene megvizsgálni és megoldani őket.

Bálint Lajos

Falusi olvasók

Sok komoly-okos szó esett már a falusi könyvtárakról. Hivatásos népnevelők, szerkesztők, írók, könyvterjesztők mondták el, írták le észrevételeiket, javaslataikat. Ki-ki a maga státusa, népszolgálati hite-felelőssége szerint. Legutóbb a Falvak Dolgozó Népében (1971. 38.) a barcaújfalusi könyvtárról olvastam nagyon szép riportot (Csak falusi könyvtár). Hadd mondjam meg rögtön: a szóban forgó témáról sem azelőtt, sem azután bátrabb, őszintébb írás nem járt a kezemben. Tollhegyre került minden hiányosság: a lelakatolt könyvtár, a lakosság nemzetiségi összetételére nem figyelő könyvelosztás, a könyvhiány. Remélem, hogy elolvasták az illetékesek is (Brassóban székelnek), hogy igazat adtak ennek a (nagyon) fiatal újságírónak — Zágoni Attilának, s azt, amit elmondott, elfogadják — nem tudom hányadik érvként — annak bizonyítására, hogy szocialista társadalmunkban minden tudatbefolyásoló eszköznek az emberi személyiség sokoldalú fejlesztését kell vizsgálnia. A könyvnek, a könyvtárnak is. És nem utolsósorban: falun. Mert itt is érvényes az, amit országunk első embere az anyagi alap és a tudat viszonyáról mondott. Ahhoz pedig, hogy a tudat az anyagi alap szintjére emelkedjék és maga is mozgósító erővé váljék, a Küküllők mentén, a Hargita alatt éppúgy, mint az egész országban, sok hitre, munkára, pártunk nemzetiségi politikájának következetes, alkotó alkalmazására van szükség.

MIT OLVAS A FALU? — Túlzás volna azt állítani, hogy a könyv a kultúra egyetlen forrása, de a sok közül a legfontosabb. Hogy miért, azt elmondják mások e lapszám keretén belül is. Itt csak annyit, hogy közműveltség, korszerű kultúra, népnevelés — amelyre ma nagy szükség van — könyvek, könyvtár nélkül aligha képzelhető el. Az önművelésnek sincs ma még hatásosabb eszköze, mint a leírt szó, mint az olvasás.

A falusi ember egyelőre keveset költ könyvre. Regény, novella vagy verses kötetet csak akkor vásárol, ha már előzőleg ismeri, megszerette, ha szívesen olvassa újra meg újra. Monda-, népmese-, balladagyűjtemények olcsó (de régi) kiadványai a legtöbb falusi háznál megtalálhatók. Előkerül egy-egy díszkötésű, műlenyomatokkal teli könyv is — dicséret a néhai vigéceknek.

A tudománynépszerűsítő, ismeretterjesztő kiadványok esetében már jobb a helyzet. Megvásárolják, ha mindennapi, gyakorlati kérdésekre érthető és alkalmazható feleletet találnak benne. A borász, gyümölcsstermesztő, méhész vagy virágkertész még külföldről is meghozatja a szakkönyvet. A legtöbb kis-mama már „könyv szerint” táplálja-gondozza gyermekét; sütéshez-főzéshez, varráshoz sem elég az öregasszonyok tudása.

De maradjunk a könyvtárnál. Milyen könyveket keres és milyen könyveket talál ott az olvasni akaró falusi ember?

Nem kell szociológiai mélyfúrás ahhoz, hogy felállítsuk a legtöbbet olvasott írók névsorát. Gondolkodás nélkül mondja el akár a balavásári, akár — száz kilométerrel tovább — az olthévízi könyvtárosnő: Jókai, Mikszáth, Móricz, Gárdonyi, aztán... nem írók, hanem könyvtármekek következnek. Persze, a sorrend néha változik; az Egri csillagok filmváltozata után mindenki Gárdonyit kért. Jól sikerült irodalmi összeállítás, könyvismertetés új nevekkal gazdagíthatja a névsort, egy új könyv iránt ébresztett kíváncsiságot, de előbb-utóbb visszaáll a régi rend: Jókai, Mikszáth... A balavásári könyvtárban — az Idegen könyvek feliratú polcokon! — ronggyá olvasott kötetek láttán ötlött fel bennem a kérdés: miért „idegen“ nekünk Arany János vagy Ady Endre? És: hány évenként kellene újra és újra kiadni a magyar irodalom remekműveit? Még szerencse, hogy szorgos pionírkezek néha-néha borítóba fogják; összefűzik a széthulló lapokat. De egy községi könyvtár polcai előtt azon is el lehet gondolkodni, hogy miért olyan szegény a jelenkori hazai magyar parasztirodalom. Hány olyan regény született az elmúlt huszonöt esztendőben, amelyben a paraszti világ ábrázolása, a maga változó valóságával, gyötrelmeivel, örömeivel és tragédiáival gondolati és szépségélményt tudott sugallni a paraszt-olvasónak is? Az ötvenes években írt-fordított-kiadott falutárgyú regények, elbeszélések közül kevés vált népszerűvé.

A községi könyvtárak látogatójában — még ha ismeri is mindazt, amit eddig a faluról írtak — önkéntelenül felmerül a gyanú: kiadóink megfeledeztek arról, hogy a hazai magyarságnak legalább a fele még falun él. Ez a rohamosan művelődő tömeg egyre növekvő igényvel fordul az irodalom felé. És természetes, hogy érdeklődése elsősorban saját sorsa, múltja, jelene és jövője felé fordul. Irodalmunk az utolsó évtizedekben város-centrikussá vált, a könyvkiadók hangsúlyozottan értelmiségi olvasóknak „termelnek“. Ez még nem baj. Én csak azt kérném számon, ami hiányzik, amire már-már égetően szükség van: több falunak való könyvet — falura! Nem anekdotát, nem valósághamisító fércmunkát — irodalmat a javából. Talán egy könyvsorozat is elkélne. Vajon nem növelné az Előre-kiadványok hatását, népszerűségét, ha a válogatáskor a szerkesztők elsősorban a falusi olvasók igényeit tartanák szem előtt?

A könyvellátás régi, bürokratikus formáit lassan átlépjük. Évekkel ezelőtt a megyei szervek küldték a könyveket, azt, amit akartak, ami éppen volt, csak ritkán az igények számontartásával; az utóbbi időben a könyvtár vezetője, a kiadói terv alapján, maga jelölhette ki azt, amire — úgy gondolta — szüksége van. Így is sok nem kért könyv került a könyvtárba, s kimaradt a csomagból az, ami nagyon kellett volna. (Legtöbb községi könyvtár egy példányt kapott Sütő András Anyám könnyű álmot ígér című könyvéből.) Ebben az évben már a könyvtáros megy a könyvekért, és megszabott pénzkereken belül vásárolhat.

A könyv csak akkor tölti be hivatását, ha olvassák. Másképp holt leltári tárgy. Az elmúlt évek alatt — éppen a túlzottan központosított könyvelosztás hibájából — a növekvő szükségleteket is messze túlhaladó mennyiségben jutott román nyelvű szépirodalmi vagy tudományterjesztő könyv a magyar lakta községek könyvtáraiba. Vajon másfelé nem hiányoznak ezek a könyvek? El kellene indítani őket a maguk útjára, a tényleges olvasók felé.

KIK OLVASNAK FALUN? — Mindenütt meglepően nagy a könyvtári olvasók száma. Balavásár 1215 lakója közül 612 nyilvántartott olvasó, Olt-hévizen, Arva Bethlen Kata falujában is hasonló számmal büszkélkedik a könyvtárosnő. De módosul a kép, ha belepillantunk a személyi lapokba. Egy kicsit sajnáljuk is, hogy szétfoszlik a napilapokban annyiszor meglövigolt „minden második ember olvas“ illúziója.

Mindenütt az iskolába járó fiatalok olvasnak a legtöbbet, a legrendszerebben. Alig akad köztük olyan, aki havonta legalább egyszer ne fordulna meg a könyvtárban. Erre kötelezi őket az iskola, de sokakat fűt a továbbtanulás, a kiemelkedés, a státus-változtatás vágya. A sokat olvasók közé tartoznak a városban tanuló, de otthon vakációzó diákok is. A kötelező olvasmányok mellett ők kérik az „újdonságokat“.

De vajon az, aki iskolás korában megszerette a könyvet, aki sokat olvasott, az „életbe lépés“ után be-bekopogtat-e a könyvtárba?

Keressük a választ az előbb idézett két könyvtárban.

Balavásáron a 18 és 45 év közötti férfiak nagy többsége bejáró munkás. A falut nem hagyták el, de Marosvásárhelyen, Szovátán, Segesváron vagy még távolabb, Medgyesen dolgoznak. A napi 3—5 órás utazás nemcsak szabad idejüktől fosztja meg őket, de az önművelésre fordítható energiájuktól is. Megelégszenek azzal, amit a napilapokban találnak, vagy amit a televízió nyújt.

Olt-hévizen jobb a helyzet; az ingázók a közelben dolgoznak; délután öt óraker már otthon vannak.

Önművelésre is jut idejük. Meg is látszik ez a község kulturális életében... Nemrég bővítették a művelődési házat, tevékeny színjátszó csoportjuk van, a fiatalok este a klubban gyűlnek össze, sakkoznak, előadásokat hallgatnak, nézik a televíziót.

A negyvenöt-ötven év felettiek közül kerül ki a legtöbb olvasó. Nem egy olyan is akad, aki hetenként megjelenik a könyvtárban „valami jóért“. Önismeretet szolgáló történelmi műveket kérnek, olyan könyveket, amelyekben a falu nem csupán illusztráció, hanem valóság.

KÖNYVTÁR ÉS TERMELŐSZÖVETKEZET. — kell néhány szót mondani a lét feltételeit biztosító gazdasági egység és a tudatformáló kulturális intézmény kapcsolatáról is. De egyáltalán van-e kapcsolat köztük? Hiszen egymástól függetlenül léteznek, s hiába keresnök azt a közös szervet, amely munkájukat összefogná. Az mtsz-alapszabály előírja ugyan, hogy az összjövedelem másfél százalékát kulturális célokra kell fordítani, de a végrehajtás a vezetőség dolga, s mindig akad valami fontosabb. A „minden bannak megvan a helye“ alapon elzárkóznak a „fölsleges“ kiadások elöl. Könyvet vásárolni a gazdaság pénzén? Folyóiratokra, újságokra fizetni elő a könyvtár részére?

Igen, ez még új. De talán sor kerül rá. A régi életforma gyökeres megváltoztatása, a falu városiasodása, a mezőgazdaság gépesítése, szakosítása csak kulturált, „gazdászok“ műve lehet. Ezt szolgálja a megélenkült népművelő munka, ennek eszköze kell hogy legyen a könyvtár, a könyv is.

Kassay Miklós

Vezetés és olvasás

Nicolae Ceaușescu elvtársnak az RKP KB november 3—5-i plenáris ülésén elhangzott eszmegazdag és gondolatébresztő expozéjában néhány érdekes számadat ragadta meg figyelmemet. 1970-ben, tehát egyetlen évben, 59,3 millió könyv jelent meg hazánkban. E szám is jelzi, hogy az ország lakossága szomjúhozza az olvasnivalót. Művelődni, lelkiileg-szellemileg felfrissülni akar nemcsak színházban, hangversenyteremben, moziban, művelődési otthonban, rádiót hallgatva vagy televíziót nézve, hanem könyv nyújtotta intellektuális-érzelmi élményt is keres. És ha ehhez még hozzászámítjuk, hogy a jelzett évben 1333 millió példányban jelentek meg újságok, folyóiratok és más időszaki kiadványok, 3,075 millió rádió- és 1,484 millió televízió-előfizetőt tartottak nyilván, joggal elmondhatjuk: immár olvasó, tájékozódó, kulturális érdeklődésű ország vagyunk össznépi viszonylatban.

Persze, azért még akad elgondolkoztató jelenség is. Erről kívánok néhány szót ejteni. Ha bárki — akiben egy kis szociológiai érdeklődés mocorog — elindulna házi használatra statisztikát összeállítani az olvasókról, sok könyvbarátra bukanna (gyakran még az egyszerű emberek soraiban is). De ugyanakkor találna diploma szerint olyan értelmiségit is, aki éveken át nem vesz kezébe szépirodalmi kötetet, úgy vélvén, elég, ha hivatásába vágó folyóiratot járát, s olykor átlapoz egy-egy szakkönyvet. Terepjáráskor magam is találkoztam ilyen értelmiségivel, vezető beosztásúval is, akinek keze alatt több száz ember dolgozott. A szakbarbárságról már több mint egy évtizede sokat írnak, vitatkoznak pro és kontra világszerte. Erre itt nem térek ki. De arra már igen, hogy mi a jelentősége az olvasásnak a vezetők számára. Közismert, hogy a párt messzemenően szorgalmazza a tudományos vezetés alkalmazását társadalmi életünk minden szférájában. Ismeretesek a gazdasági és állami funkciókat betöltő vezetők politikai-ideológiai, tudományos felkészítésével kapcsolatos pártkezdeményezések.

Am mit is jelent vezetni? Nemcsak fontos műszaki, közgazdasági problémákban dönteni, hanem mindenekelőtt embereket irányítani, hatékony, célirányos tevékenységre készíteni. Önkéntelenül felvetődik a kérdés: a demokratikus, emberközpontú vezetéshez elegendő-e az ideológiai pallérozottság, a politikai tájékozottság, a magas szintű szakismeret, avagy mindezt még szervesen ki kell egészítenie valaminek. S ez a valami az emberismeret, az emberekkel való differenciáltbánni tudás. A korszerű tudományágakban, információelméletben, valószínűségszámításban, piacutatásban, futurologiában szerzett jártasság minden bizonnyal hasznára van a vezetőnek, de nem nélkülözheti az alapvető pszichológiai ismereteket sem. Ezért a legújabb intézkedések szerint nem véletlenül iktatnak be lélektani előadásokat is a vezetőképző kurzusok tananyagába. De ne feledjük, hogy a tételszerű pszichológiai ismeretek elsajátításából nem következik szükségszerűen a mélyre hatoló emberismeret, az a jártasságunk, hogy a személyközi kapcsolatok roppant bonyolultságában kielégítően tájékozódhassunk. Márpedig e két fontos követelmény nem mellőzhető azok kiválasztásakor, akikre emberek kisebb-nagyobb csoportjainak vezetését bízzák.

Nem mondok újat, ha azt állítom, hogy az árnyalt emberismeretre, életbölcsségre, a mindennapi életben elkerülhetetlenül adódó külső és belső konfliktusok megértésére az egyéni tapasztalatokon, a filozófiai, szociológiai

vagy lélektani műveken túl a szépirodalom tanít a legközvetlenebbül. Lelki, érzelmi kultúrára csak akkor tehetünk szert, ha az irodalmi-művészeti alkotásokból merítünk szüntelenül. S hogy mily gazdag élet- és emberismeretet tartalmaznak a nagy alkotók művei, elég, ha Shakespeare utolérhetetlen bűvárkodására gondolunk az ember lelki életének rejtett titkai között, avagy Flaubert, Dosztojevszkij, Thomas Mann, Proust imponderábilis rezdületeket is kifejező lélekrajzaira, Móricz Zsigmond, Sadoveanu lényegét megragadó emberlátására. Még sorolhatnám véget nem érően az emberi sorsproblémákat gyökeréig ismerő, gondolkodó írásművészeket.

Egy pillanatig sem vitás, ha nem töltekezünk rendszeresen az ilyen művekből, akkor csak beszűkülten viszonyulhatunk embertársainkhoz, csak hézagosan érzékelhetjük az emberi világ dolgait. Szemléltetésül talán elég egyetlen példa. Hogy mi a faszizmus, megtanulható politikai tanulmányokból, történelemkönyvekből. De ha valaki mindehhez elolvassa Zaharia Stancu Şatra című regényét is, a művészi képalkotás síkján szerez kitörölhetetlen benyomásokat a faszizmus népiirtó brutalitásáról. Ily módon szilárdabbá válik a politikai tudat és harcosabbá az ember letiprására feszülő barbár erővel szemben.

A tanulás egyszerű: a szépirodalom olyan, mint a mindennapi kenyér, nem mondhatunk le róla. S ez az igény még inkább vonatkozik a társadalmi ranglétra bármely fokán álló vezetőkre. A sok hasznos és nélkülözhetetlen diszciplínán kívül életbölcsséget is kell tanulniuk. Ennek könnyen hozzáférhető forrása: az értékes szépirodalmi mű, mely gazdagítja és nemesíti az ember szellemi életét. S élménynyújtó erejét nem helyettesítheti sem szaktanulmány, sem mass media.

Lázár József

Stettner Béla metszete